

чыстая вада твая, ачысьці цела маё грэшнае“, — чытаем у Аль-Кітабах, рэлігійных кнігах беларускіх татароў. Асабліва актыўна слова „спадарства“ і вытворныя ад яго ўжываліся ў мове беларускае эміграцыі. Савецкія пасквілянты ўжывалі і ўжываюць гэтыя словы ў іранічна-зьдзеклівым сэнсе.

Затое беларус беларуса цяпер ужо інакш як „спадар“ не называе.

Спадчына

Сяржук Сокалаў-Воюш

Спадчына — усё тое, што мы маем ці мелі.

Існае і знішчанае, адноўленае і створанае, прыватнае і супольнае.

Сумная спадчына, багатая спадчына, бедная спадчына, невядомая спадчына, неабжытая спадчына. У кожнага народа свая *спадчына* і сваё слова: па-ўкраінску *спадщина*, па-польску *spadek*, па-літоўску *paveldas*, па-латыску *tantojims*, па-расейску *наследство*.

Беларускае слова „спадчына“ сталася вядомае ўсяму савецкаму народу дзякуючы песьняроўскай песьні на словы Купалы. Затое пра самую сваю *спадчыну* большасьць беларусаў па-ранейшаму ведае зусім мала. На пачатку ХХ стагодзьдзя наш народ пачаў абжываць сваю *спадчыну*. Працы Доўнар-Запольскага, Ластоўскага, Эпімах-Шыпілы, Карскага, Янчука, Ляўданскага, Шчакаціхіна, Сэржпутоўскага паказвалі беларусу, на якой *спадчыне*, на якім грунце ён мусіць стаяць у гэтым жыцьці. Але гэтыя людзі былі рэпрэсаваныя саветамі, а адкрытая імі *спадчына* замкнёная ў спэцсховах гісторыі.

Афіцыйнай *спадчынай* беларусаў былі абвешчаныя толькі рэакцыйны прыгнёт з боку польска-літоўскіх фэадалаў і прагрэсыўны прыгнёт з боку расейскага царызму, а таксама курная хата, лапці, каўтун у валасах і сацыялістычны росквіт. Тыя, каго такая *спадчына* не задавальняла, падлягалі знішчэньню.

Канец ХХ стагодзьдзя і развал Савецкага Саюзу адраділі масавую цікавасьць да *спадчыны*. Часопіс „Спадчына“, клуб „Спадчына“, перадача Радыё Свабода „Неабжытая спадчына“ — трывалыя парасткі вяртаньня, якія пачалі адраджаць нацыянальную сьвядомасьць. Але беларусы мелі неасьцярожнасьць абраць сабе ўзрослага на савецкай *спадчыне* прэзыдэнта. У ХХІ стагодзьдзе краіна ўрываецца з боем за свае годнасьць, імя, права, за сваю *спадчыну*, у якой жыве будучыня.

Спакуса

Рыгор Сітніца

Яшчэ ад тых часінаў, калі Адам адкусіў ад забароненага яблыка, слова *спакуса* неадступна перасьледуе ягоных нашчадкаў.

Спакуса вабіць няўцямяную малечу цягнуць у рот усялякую бліскучую і прывабную дрэнь, *спакуса* кліча падлетка, навісаючы над суседзкім парканам чужымі, а значыць, і смачнейшымі яблыкамі.

Спакуса не дае заснуць палкім юначым мроям, прымушаючы гадзінамі прастойваць ля нейчага акна ці пад’езду, *спакуса* шчыміць пажадаю, *спакуса* вярэдзіць сквапнасьцю, *спакуса* соладка ные прагаю славы і ўлады.

Спакуса быць першым, абраным, багатым, самым галоўным, асноўным і

неадольным, жаданьне валадарыць на вясковай вуліцы ці ў двары мікрараёну, панаваць сярод братвы Аўтазу, Сельгаспасёлка, Грушаўкі ці выглядаць „крутым дзедам“ у вачох казарменных салаг і духаў.

Спакуса апярэдзіць спаборніка, падставіўшы яму нагу на спартовай дыстанцыі. Ці *спакуса* зьняславіць суперніка, ілжыва абвінаваціўшы яго ў тым, што, не адолеўшы *спакусы*, нібыта скраў на пасадзе кіраўніка краіны ажно цэлую скрыню казённых цвікоў.

Спакуса пераконваць раз-пораз у тым, хто тут гаспадар, сувора грывнуць па стале ці па вуху калгаснага трактарыста, уладна паказаўшы на дзьверы абрыдлым замежным амбасадарам, а то і ўдала скарэктаваўшы кірунак залётнага паветранага шарыка.

Спакуса кіраваць плыняй ракі ці палётам футбольнага мячыка, „чэснымі гражданамі“, „вашывымі блохамі“ ды іншым „атрэб’ем“.

Спакуса кіраваць гісторыяй, вызначаючы лёсы асобаў і лёс усяе нацыі, тым самым *спакусіўшыся* на ўладу, дадзеную толькі Богу.

Не ўвядзі нас у *спакусу*, але збаў нас ад злага...

Сталоўка

Віталь Цыганкоў

Сталоўка (як сьцьвярджае тлумачальны слоўнік — прадпрыемства грамадзкага харчаваньня) зьявілася ў 20-я гады як сымбаль новага сацыялістычнага побыту. Тут няма буржуазнай эксплюатацыі, ніхто не прыслугоўвае табе за сталом, ты сам падаеш сабе ежу.

Тлумачальны слоўнік ураўноўвае словы „*сталовая*“ і „*сталоўка*“, але кожны тут пачуе і адчуе відавочныя адрозьненні. „*Сталоўка*“ гучыць больш дэмакратычна. Польская „*stołówka*“ падобная да беларускай, а ўкраінская „*їдальня*“ — да чэскай „*jídelna*“.

„*Сталоўка*“ бывае школьная, студэнцкая, заводзкая, міністэрская. *Сталоўкі* на прадпрыемствах і ўва ўстановах былі месцам, дзе рабочыя і навуковыя супрацоўнікі праводзілі самы чаканы час працоўнага дня — абед. Цяпер у раней шматлікіх НДІ, калі яны і выжылі, *сталовак* амаль не засталася — гэтая плошча часцей за ўсё здадзеная ў арэнду камэрцыйным фірмам. Амаль не засталася *сталовак* і на вуліцах Менску ды іншых буйных гарадоў Беларусі. Бальшыня зь іх пераўтварылася ў дарагія рэстараны або крамы.

Адзінае месца, дзе *сталоўкі* ня толькі захаваліся, але і часам нават палепшылі сваю якасьць, гэта дзяржаўныя міністэрствы. Першая сярод іх — у будынку Савету Міністраў — галоўная *сталоўка* краіны, дзе кормяць лепш за многія рэстараны.

Апошнія гады ў Беларусі, як ува ўсім сьвеце, зьявілася „*сталоўка* па-амэрыканску“ — Макдональдз. Праўда, выбар страваў там зусім не такі багаты...

Старасьветчына

Сяржук Сокалаў-Воюш

Старасьветчына — слова, зразумелае кожнаму беларусу. Ад яго пахне памяцьцю стагодзьдзяў, магнацкімі замкамі й палацамі, шляхецкімі маёнткамі,